

NA OKRAJ XV. CELOSTÁTNÍ KONFERENCE SPOLEČNOSTI PRO NÁVYKOVÉ NEMOCI ČLS JEP

Předkládané supplementum se věnuje přehledu vybraných příspěvků, které zazněly na konferenci v Měříně 2009. Redakce časopisu Adiktologie se současně obrátila na programový výbor s požadavkem publikovat závěry konference. Vzhledem k tomu, že ústředním tématem byla adiktologická mytologie, je třeba k těmto závěrům přistupovat s krajní opatrností.

Konference byla velmi dobře organizačně zajištěna, jak se to v posledních letech stalo tradicí – díky patří organizačnímu výboru v čele s Matúšem Šuchou a všem jeho spolupracovníkům. Vzhledem k velkému počtu aktivních účastníků byl jistým problémem relativně malý počet sálů vhodných k prezentaci příspěvků a workshopů. Hledat vhodnější kongresové zařízení je však v současné době problematické, a to zvláště z ekonomických důvodů.

Komplikovanější jsou odborné závěry. Osobně jsem se těšil na bohatou diskusi týkající se koncepce a dalšího směřování oboru návykové nemoci. Kromě poukazu na potřebnost nelékařské ambulantní složky jsem však nezaznamenal zásadní nabídky. Z přednesených příspěvků je obtížné něco obecného vyvozovat. Jde především o to upozornit na sdělení, která by mohla být inspirací pro odbornou veřejnost. Komentář k jednotlivým příspěvkům (a současně jejich redakční výběr do sborníku) může být relativizován s ohledem na to, kdo je posuzuje a z jakých názorových pozic. Jako pozoruhodné je možno konstatovat, že minimum přihlášených sdělení se zabývalo biologickými nebo farmakologickými otázkami. Kladnou odezvu měly práce týkající se nefarmakologických terapeutických přístupů a některá sdělení se širším záběrem.

Z hodnotících dotazníků vyplněných účastníky konference vyplývá, že nejvíce zaujal příspěvek Josefa Radimeckého (11 hlasů). S potěšením eviduji autorovo úsilí vypořádat se s některými extrémními biologicko-redukcionistickými tendencemi. Z hlediska klinického lékaře bych byl opatrnější při formulaci některých závěrů. Například teze o tom, že „účinky heroinu mohou být pro některé uživatele tlumivé, ale pro jiné stimulační“, je diskutabilní. V rezidenční adiktologické praxi se relativně často setkáváme s jedinci intoxikovanými heroinem a vesměs u nich pozorujeme manifestní příznaky dle manuálu MKN-10, diagnostická kategorie F11.0, tj. dysfunkční chování s apatií nebo

desinhibicí nebo s psychomotorickým útlumem, atd. Kvůli tomu ovšem nebudeme heroin považovat za sedativum nebo za stimulans nebo za kombinaci obojího. Opium a opioidy byly od pradávna používány jako analgetika-anodyna, ale řada spoluobčanů je v současné době používá k tlumení výzkumně obtížně uchopitelné či detekovatelné „psychické bolesti“, místo aby s ní zacházela fyziologicky a např. ji oplakala. Takový poznatek je možno získat po letech terapeutické praxe, případně narativním výzkumem. Konstatování, že „tolerance může narůstat rychle v období dostatku drogy, nezbytně ale narůstat nemusí ani při celoživotním užívání“, by zasluhovalo podepřít monografií. Což v této souvislosti zmínit otázku neuroanatomických systémů, celulárních (synaptických) mechanismů nebo dokonce subcelulární děje?

Na druhém místě se umístila Magdaléna Frouzová (10 hlasů). Její sdělení redakce do sborníku nezařadila a mohu se jen domýšlet proč. Autorka se v přednášce zabývala celým spektrem mýtů a stereotypů, se kterými se ve své čtyřicetileté klinické praxi setkala. Ke škodě české odborné literatury ani její ochota sdílet svou kolosální klinickou zkušenost redakci Adiktologie nepřesvědčila.

Devět hlasů přisoudilo třetí místo Václavu Mikotovi, jehož sdělení bylo vyžádáno organizátory. Autor zaujal vysoce kultivovaným projevem a výstižným historicko-teoretickým exkurzem, ve kterém zdůraznil patogenetickou úlohu nedostatečné bazální důvěry a následné narcistické nerovnováhy (s krizemi včetně polárních stavů omnipotence nebo bezmoci, která bývá disociovaná a následně odehrávaná), se souvisejícími primitivními obranami včetně projektivní identifikace, odehrávání (interpersonální disociace) či manické obrany. Autenticky se přihlásil k dříve sdílenému lojovickému mýtu o neochotě závislých k náhledové terapii. Výkladově se opřel o převzatou kazuistiku pacientky Niny, která byla v péči vysoce empatické, akceptující a autentické psychoanalytičky Lisy Directorové. Motorem pozitivního terapeutického vývoje byla u její klientky pozoruhodná intervenční triáda: 1. Období, kdy byla terapeutka opakovaně ochotna vyslechnout telefonické volání Niny, a to pozdě v noci a z hloubi drogových mejdanů (příklad tzv. psychoanalytického parametru). 2. Získaný materiál se pak dále kreativně zpracovával při sezeních s imaginacemi,

nejúčinnější byla oboustranná imaginace „intenzivní intoxikované dvojice“ (pozn. P. J.: *vida, jaké techniky může přebírat skupinová terapie od psychoanalytiků*). 3. Terapeutka se rovněž opírala o svoje pocity, které v ní vyvolávala Nina v různých obdobích terapie, zachycovala je, pojmenovávala a otevírala pro ně komunikační prostor. To vše vedlo k posilování terapeutické aliance a k terapeutickému řešení, které se souhrnně spatřuje: a) ve schopnosti terapeuta účinně zacházet s vlastní subjektivitou, což pomáhá zvládat přenosové děje včetně projektivní identifikace (pomocí tzv. processingu, tj. oddělování obsahů patřících k já od těch, které já nepatří); b) v adekvátní interpretaci; c) v posilování schopnosti klienta unášet svoje vnitřní konflikty a přijímat vlastní disharmonické intrapsychické stavy (což rozšiřuje self – včetně sebereflexe).

Dalším v pořadí byl příspěvek Pavla Nepustila (8 hlasů). Ve svém sdělení analyzoval z narativistických pozic vzorek 20 probandů, kteří se dostali ze závislosti na pervitinu svépomocí nebo s pomocí nejbližšího nativního okolí, nikoliv léčebnou podporou. Podle autora se tak děje především mechanismem hluboké transformace identity (self) závislého včetně posílení sebeúčinnosti (autor dává přednost pojmu self-agency = vlastní síla k jednání), sebenáhledu (sebereflexivity) a rovněž posílením motivace – zde především ve smyslu explicitního závazku. Zaujal mne pokus o zavedení koncepce morálního prostoru, neboť v klinické praxi bývá morálka těžko uchopitelná entita (na rozdíl od struktury, autenticity, autonomie apod.). Svěže na mne působilo zjištění, že nejdůležitější vnitřní změny studovaných osob byly podobné, jak je vidíme i v adiktologické klinice. Zřejmě se jedná o zásadní a ubikvitární jevy, děje a procesy, které mají klíčový význam jak v etiologii závislosti, tak v procesu auto- nebo heteropomoci/ podpory/léčby.

Podle sedmi obdržených hlasů následovalo sdělení Kamily Zogatové-Havlové, která se zabývala doléčovacími procesy. Pověsila si toho, že kýžené zásadní změny závislého chování a životního stylu nemusí nutně korelovat s absolvováním formálního léčebného programu či modality („někdy je na tom klient po komunitě stejně, jako byl před detoxem“). Autorka ilustruje tři typické kazuistiky: u Járy vidíme nedostatečně internalizovanou motivaci a falešnou identitu, Čenka zřejmě limituje simplexní formát osobnosti nebo se u něj jedná již o metapoškození a nejpohrohodnější je Hana: po velkém úsilí získává stabilní abstinenci, dceru do vlastní péče a popelovou pachutí všedního dne. Nyní můžeme spekulovat o tom, zda popel má chuť intrapsychické prázdnoty, pocitu osamělosti či nepřijetí okolím nebo energetického vyprázdnění. Můžeme přemýšlet o terapeutických nabídkách.

Kamil Kalina se zabýval především mýty v oblasti evropské (proti)drogové politiky. Jeho příspěvek byl vyžádán organizátory a v hlasování neskóroval, přestože byl velmi fundovaný, se širokým záběrem experta evropského formá-

tu a s přesahem do filozofie Terapeutické komunity Sananim Němčice.

Sdělení Lubomíra Okruhlice ze Slovenské republiky polemizovalo s pojetím látkové závislosti jako chronického onemocnění. Autor nabízí spíše různé průběhové varianty, což je podloženo originálním výzkumem souboru 1260 osob závislých na alkoholu.

Dalším vyžádaným mluvčím byl Ross Coomber z Velké Británie, jehož příspěvek není otištěn. Zabýval se mýty v oblasti epidemiologie závislosti, drogového trhu a (proti)drogové politiky. Zdůraznil přístup založený na sociologii strachu, čímž mne zaujal natolik, že mu dodatečně dávám hlas a doporučuji redakci Adiktologie, aby sdělení otiskla někdy příště. Potěš nás Bůh, pokud se strachy Niny, Járy, Hany a další klientely spojí se strachy mocných tohoto světa.

Souhrnem je možno konstatovat, že odborná pozornost mytologicky senzitivovaná byla na konferenci velmi inspirativní. V intencích multidisciplinárního adiktologického přístupu je stavět otázky tam, kde jsou behaviorální projevy závislosti velmi výmluvné a velmi destruktivní. Dalším krokem by měla být kompetentní a účinná podpora na cestě změny. Podpora odborně fundovaná, opírající se o adekvátní podporu společenskou.

Dobré a inspirující počtení přeje

Petr Jeřábek
za programový výbor
XV. celostátní konference
SNN ČLS JEP

V Bílé Vodě 1. září 2009